

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди,
професор, доктор педагогічних наук

Ю. Д. Бойчук

« » 2021 р.

ВИТЯГ

із протоколу № 1 засідання фахового семінару про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження аспіранта кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Житко Андрія Олександровича на тему: «Соціально-політичний феномен популізму: інформаційно-безпековий аспект», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 – Політологія від 16 лютого 2021 р.

ПРИСУТНІ: Головуюча на засіданні – д. політ. н., проф. Куц Г.М., зав. кафедри політології, соціології і культурології к. політ. н., доц. Безрук О.О., д. філос. н., проф. Денисенко І.Д., д. філос. н., проф. Радіонова І.О., д. філос. н., проф. Роговський О.М., д. юрид. н., проф. Москаленко О.В., к. політ. н. Данько Ю.А., к. політ. н. Савельєва Т.П., к. пед. н., доц. Білоцерківська Н.Г., к. філос. н., Пасісниченко І.І., к. філос. н., доц. Пелішенко І.І., к. соц. н. Стрельнікова О.О., к. соц. н., доц. Шепеленко І.П., ст. викл. Бабухіна С.А., аспіранти Андрієвський Т.Г., Житко А.О., Тяпкіна Ю.О. ст. лаборант Різник Г.В.; запрошені фахівці за напрямом дисертаційного дослідження: д. політ. н., проф., проф. кафедри соціології та політології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків) Поліщук І.О., к. політ. н., доц. кафедри

міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Застава І.В.

Серед присутніх 6 докторів наук за напрямом дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: обговорення дисертації Житко Андрія Олександровича «Соціально-політичний феномен популізму: інформаційно-безпековий аспект», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія».

Науковий керівник: кандидат політичних наук Савельєва Т. П.

Рецензенти: доктор юридичних наук, професор Москаленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент Білоцерківська Н. Г.

Дисертаційне дослідження виконано як складову частину комплексної науково-дослідної теми кафедри «Соціалізація особистості в сучасних соціокультурних і соціально-політичних контекстах» (0119U101695 від 02.05.2019 р.)

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 04.10.2016 р.). Уточнена назва теми затверджена Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 8 від 20.12.2019 р.).

СЛУХАЛИ: наукову доповідь аспіранта кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Житко Андрія Олександровича за матеріалами дисертаційної роботи «Соціально-політичний феномен популізму: інформаційно-безпековий аспект», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія».

ВИСТУПИЛИ:

Поставили запитання: д. політ. н, проф. Куц Г.М., д. філос. н., проф. Денисенко І.Д., д. філос. н., проф. Радіонова І.О., д. філос. н., проф. Роговський О. М., д. політ. н., проф.. Поліщук І.О., к. політ. н., доц. Безрук О.О., к. політ. н. Застава І.В., к. політ. н. Данько Ю.А., к. філос. н., доц. Пелішенко І.І., к. соц. н., доц. Стрельнікова О.О., к. соц. н., доц. Шепеленко І.П.

З позитивною оцінкою дисертаційної роботи виступили:

1) **науковий керівник:** викладач кафедри політології, соціології і культурології ХНПУ імені Г.С. Сковороди, кандидат політичних наук Савельєва Т. П.;

2) **рецензенти:** завідувачка кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені проф. О.І. Процевського ХНПУ імені Г.С. Сковороди, доктор юридичних наук, професор Москаленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент Білоцерківська Н.Г.

Взяли участь в обговоренні роботи: завідувач кафедри політології, соціології і культурології к. політ. н., доц. Безрук О.О., д. політ. н, проф. Куц Г. М., д. політ. н., проф. Поліщук І.О., д. філос. н., проф. Денисенко І.Д., д. філос. н., проф. Радіонова І.О., д. філос. н., проф. Роговський О.М., д. юрид. н., проф. Москаленко О.В., к. пед. н., доц. Білоцерківська Н.Г., к. політ. н. Данько Ю.А., к. політ. н. Застава І.В., к. соц. н., доц. Стрельнікова О.О.

УХВАЛИЛИ: на підставі експертизи дисертаційної роботи, доповіді здобувача, поставлених запитань і відповідей здобувача, обговорення учасниками засідання основних положень дисертації, виступів наукового керівника, рецензентів прийняти такий висновок щодо дисертаційної роботи Житко Андрія Олександровича «Суспільно-політичний феномен популізму: інформаційно-безпековий аспект»:

1. Актуальність роботи.

Суспільно-політичний феномен популізму маючи «демократичну природу», у форматі «соціальної норми» фоново присутній в політичному просторі, проте, в умовах радикальних суспільно-політичних трансформацій ХХ–ХХІ століття, – глобалізація, криза представницьких демократій, неефективність політико-владних інституцій, системні економічні кризи, що корелюють зі зростанням безробіття, бідності, неконтрольованої міграції, культурна уніфікація та масифікація як домінанти свідомості сучасного світу, – трансформували популізм у «загрозливу патологію», масштаб та динаміка якої призводять до «викривлення та спотворення» політичної реальності, утворюючи небезпеківі кластери для демократичних процесів державотворення. Сучасний політичний простір перевантажений різноманітними кризовими явищами спровокував соціальний запит на «альтернативних політиків»/«нові обличчя»/«позасистемних людей», які, на думку сучасного виборця, здатні «відновити справедливе народовладдя», відтак, феномен популізму стає соціально-політичним трендом сучасності, – Д. Трамп (США), Б. Грілло «Рух П'ять Зірок» (Італія), рух «Жовтих Жилетів» (Франція), Й. Гнарр (Ісландія), П. Фортاین (Нідерланди), В. Зеленський (Україна) та ін. Тож, природа, сутність, специфіка, політико-мобілізаційний потенціал, а також пошук стратегій ефективної протидії феномену популізм постають актуальною «науково-дослідницькою опцією», на яку спрямоване дане дисертаційне дослідження.

2. Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження: розглянути інформаційно-безпековий аспект соціально-політичного феномену популізм (на прикладі українського суспільства).

Завдання дослідження:

1) здійснити історико-політологічну ретроспекцію суспільно-політичного феномену популізм, відстежуючи його еволюцію від

«протоїдей» Стародавніх часів до «фундаментальних» теоретичних конструкцій XIX-XX ст.;

2) здійснити дескрипцію та охарактеризувати ключові етапи концептотворення популізму у вимірах класичного та новітнього політологічного дискурсу;

3) з'ясувати потенціал «модернових» дискусійних конструкцій, в якості теоретико-методологічного інструментарію для визначення детермінаційних чинників та деструктивних аспектів феномену популізму;

4) виявити та охарактеризувати специфіку феномену популізму в українському політичному просторі;

5) окреслити ключові аспекти сучасного популізму крізь призму інформаційно-безпекового сегменту сучасної політики;

6) здійснити пошук та розробку стратегій ефективної протидії деструктивним наслідкам суспільно-політичного феномена популізму.

Об'єкт дослідження – соціально-політичний феномен популізм.

Предмет дослідження – інформаційно-безпековий аспект соціально-політичного феномену популізму.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, класифікація, дали змогу з'ясувати ступень наукової розробленості проблематики суспільно-політичного феномену популізм, визначити ключові поняття дослідження, його теоретико-методологічну основу; міждисциплінарний характер предмету дослідження зумовив до науково-дослідницького синтезу елітистського, комунікативно-інформаційного, конфліктологічного, психологічного, біхевіористського, реляціоністського, аксіологічного, системного, структурно-функціонального та інших підходів; поліваріативність та імпліцитність суспільно-політичного феномену популізм обумовили необхідність використання

міждисциплінарного, компаративістського та контекстуального методів, які сприяли наближенню до іррадіації та експлікації концепту популізм, та визначенню його впливу на інформаційно-безпековий сегмент сучасної політики.

2. Формування наукового завдання, нове розв'язання якого отримано в дисертації. Дисертаційна робота Житко Андрія Олександровича на тему: «Соціально-політичний феномен популізму: інформаційно-безпековий аспект» спрямована на вирішення актуального наукового завдання – визначити інформаційно-безпекові аспекти сучасної політики в контексті суспільно-політичного феномену популізм.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукові новизна результатів дослідження, одержаних особисто здобувачем визначається тим, що в роботі:

- вперше доведено «демократичний геном» популізму, в якому закодовано принцип політичної боротьби за владу та модель політичної комунікації між політиками та народом; обґрунтовано доведено, що становлення суспільно-політичного феномену популізм синхронізовано з еволюцією демократичних ідей та встановлено – з того часу, коли «демос» отримав політичні права та набув суб'єктності в політичному процесі, – «відновлення справедливого народовладдя» стає універсальним інструментом в популістській риториці та практиках;
- вперше запропоновано визначення «універсальних» маркерів популізму – «акумуляція незадоволення», «гра на емоціях», «поляризація суспільства», «народовладдя», «політика симулякрів», «національна автентичність», на основі яких здійснено визначення авторської дефініції популізму, відповідно до якої – популізм слід

- розуміти як суспільно-політичний поліваріативний феномен, який в залежності від унікальної комбінації специфічних рис, може виступати в якості ідеології, методу політичної боротьби, суспільно-політичного руху, маніпулятивної технології, стилю політичної поведінки тощо;
- вперше запропоновано розширити горизонти пізнання природи та сутності суспільно-політичного феномену популізм, імплементувавши в сучасний концептуальний дизайн власний варіативний ряд типів популізму: деструктивний популізм, популізм «алюзія» та конструктивний популізм, які дозволяють наблизитись до розуміння природи та специфіки новітніх популістських практик;
 - вперше аргументовано доведено перманентність феномену популізму в українському політичному просторі, який корелює зі специфічними рисами української політики: некомпетентністю політичних еліт, «розмитістю ідеологічних контурів» політичних сил, надмірної персоніфікацією політики, системному невиконанні передвиборчих обіцянок, «незавершеністю» модернізації політичної культури всіх учасників політичного процесу та ін., що обумовлено значною мірою процесами «симулякризації» української політики;
 - розширено уявлення про те, що «протоідеї» популізму почали викристалізовуватись з філософських ідейно-політичних течій Стародавнього Світу з подальшою теоретико-методологічною пролонгацією в «модернові» теоретичні проекти сучасної політичної науки;
 - розширено уявлення про теоретико-методологічні підходи та основні етапи концептотворення феномену популізм на основі теоретичних конструкцій Д. Белла, Е. Гелнера, Дж. Джудіса, Г. Іонеска, М. Кенована, Е. Лаклау, К. Мадда, І. Мені, Ф. Паніцци, І. Сореля, П. Таггарта, П.-А. Тагієффа та ін., підтверджено їх статус «опорних точок» для теоретико-методологічної діагностики популістських практик в сучасному політичному просторі;

- набули підтвердження та розширення уявлення про те, що зростання популістських рухів та практик в сучасному світі значною мірою обумовлено наслідками глобалізації, ліберально-демократичної кризи, економічної кризи, зростання безробіття, бідності, міграції, культурної уніфікації, масифікації суспільної свідомості тощо;
- дістали подальшого розвитку ідеї та аргументи, щодо перспективності та багатовекторності подальших досліджень феномену популізм в сучасній політологічній науці;
- обґрунтовано твердження про пріоритетність наукової синергії задля пошуку ефективних стратегій протидії деструктивним формам та наслідкам суспільно-політичного феномену популізм, аргументовано твердження про те, що колосальним потенціалом протидії популізму наділено політичну освіту та медіаграмотність, як фундаментальні складові політичної культури.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються, забезпечуються методологічною обґрунтованістю вихідних теоретичних положень, використанням комплексу методів дослідження, адекватних його меті, предмету та завданням.

5. Наукове та практичне значення роботи. *Наукове* значення роботи полягає у визначенні «універсальних» маркерів популізму («аккумуляція незадоволення», «гра на емоціях», «поляризація суспільства», «народовладдя», «політика симулякрів», «національна автентичність») та презентації авторської дефініції популізму – як суспільно-політичного поліваріативного феномену, що в залежності від унікальної комбінації специфічних рис, може виступати в якості ідеології, методу політичної боротьби, суспільно-політичного руху, маніпулятивної технології, стилю політичної поведінки тощо; пропозиції імплементувати в концепт популізму авторський варіативний ряд з трьох типів сучасного популізму – деструктивний популізм, популізм «алюзія» та конструктивний популізм, які

розширюють горизонти пізнання природи, сутності та специфіки сучасного популізму; доведено перманентність феномену популізм в політичному просторі сучасної України, що значною мірою обумовлено процесами «симулякризації» української політики та недоліками в інформаційно-безпековому сегменті національної політики. *Практичне* значення роботи полягає у розробці інформаційно-безпекових стратегій протидії деструктивним наслідкам феномену популізм, які можуть бути використанні в освітньому просторі, зокрема, при підготовці фахівців у галузі політології, соціології та державного управління, доповнити зміст навчальних курсів з політології та суміжних дисциплін; громадськими організаціями, в якості освітніх площадок з підвищення рівня політичної культури та медіаграмотності сучасного виборця; політико-владними інституціями, в якості управлінських рішень пов'язаних з інформаційно-безпековими стратегіями державотворення в умовах викликів ХХІ ст.

6. Використання результатів роботи. Результати дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Основні положення дисертації відображено у 11 публікаціях, з яких 3 статті у наукових фахових виданнях України з політології, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у періодичному науковому виданні держави, яка входить до Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію, 7 публікацій у збірках матеріалів конференцій різних рівнів.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження

1. Житко А.О. Проблематика детермінації феномену популізм: в експертних оцінках західних та вітчизняних дослідників // *Гілея*:

- науковий вісник*. – Київ: «Видавництво «Гілея», 2020. – Випуск 153(2). – С. 420-423.
2. Житко А.О. Феномен «сучасний популізм» у контексті ризиків і викликів ліберальних демократій ХХІ століття // *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*: Зб. наук. праць / ХНПУ імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2019. – Вип. 2(19). – Ч. 2. – С. 18-28.
 3. Житко А.О. «Вибух популізму» у ХХІ столітті: дослідницькі інтенції щодо визначення «універсальних» характеристик // *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*: Зб. наук. праць / ХНПУ імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2019. – Вип. 2(18). – С. 72-81.
 4. Zhytko Andrii. «Modern Populism» as a Problem Field of Modern Political Discourse // *Evropsky Politicky A Pravni Diskurz*. – 2020. – Vol.7. – Issue 2. – P.264-268.

Наукові праці апробаційного характеру

5. Житко А.О. «Європейський популізм» у вимірі політичних та соціокультурних контекстів сучасності / *Україна і ЄС: політико-правові перспективи інтеграції*: зб. матеріалів XXXIII Харків. політол. читань (м. Харків, 24 квітня 2020р.). – Харків: Право, 2020. – С. 98-101.
6. Житко А.О. Політична складова мережецентричних війн / *I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний рух науки»*, 29-30 березня 2018 р. – Дніпро, 2018. – С. 37-40.
7. Житко А.О. Стан освіти в країнах Європи «Rethinking Education» / *Матеріали XVIII міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і доля нації»*, *Сучасна школа: тенденції розвитку і рефлексія досвіду*,

- 19-20 травня 2017 року. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. – 78-81.
8. Житко А.О. Кібервійна як складова гібридної війни / *Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 9 червня 2017р. – Маріуполь: ДонДУУ, 2017. – С. 263-266.
9. Житко А.О. Популізм ХХІ століття: можливості чи вирок демократії / Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних та соціально-політичних контекстах», м. Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 11 жовтня 2019 року. – Харків, 2019. – С. 64-66.
10. Житко А.О. Комунікація в сучасних українських реаліях: політичний вимір / *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах*: Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції. 30-31 березня 2018 року, м. Дніпро, Частина II. – Дніпро: СПД «Охотник», 2018. – С. 150-151.
11. Житко А.О. Надання соціальних послуг інвалідам Державною службою зайнятості України / Зб.публ. «Погляд магістрів на роль права в реформуванні економіки»; за заг.ред. О.Ю.Процевського, ХНПУ імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2016. – Вип. 7. – С. 52-60.

8. Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно. На використані в роботі теоретичні положення інших авторів здійснено відповідні посилання.

9. Апробація результатів дисертації здійснювалась у доповідях на теоретичних семінарах кафедри політології, соціології і культурології ХНПУ імені Г.С. Сковороди, Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення» (Маріуполь, 9 червня 2017 р.), XVIII Міжнародній науково-

практичній конференції «Освіта і доля нації» (Харків, 19-20 травня 2017 р.), III Всеукраїнській науковій конференції «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах» (Дніпро, 30-31 березня 2018 р.), I Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасний рух науки» (Дніпро, 29-30 березня 2018 р.), X Міжнародній науково-практичній конференції «Соціалізація особистості у сучасних соціокультурних контекстах» (Харків, 11 жовтня 2019 р.), Всеукраїнській науково-теоретичній конференції (XXXIII Харківські політологічні читання) «Україна і ЄС: політико-правові перспективи інтеграції» (Харків, 24 квітня 2020р.).

10. Оцінка мови й стилю дисертації. Дисертацію написано грамотною українською мовою. Стель викладу матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій є доступними для сприйняття. Структура дисертації відповідає алгоритму проведеного дослідження, адекватно використані наукові терміни.

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності. Зміст дисертаційного дослідження, використані у ньому методи та основні результати, що одержані в роботі, відповідають спеціальності 052 Політологія.

12. Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота Житко Андрія Олександровича «Соціально-політичний феномен популізму: інформаційно-безпековий аспект» є цілісним, самостійним, завершеним дослідження, що відповідає вимогам пунктів 10–12 Постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

Ураховуючи актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження та відповідність роботи

спеціальності 052 Політологія, дисертація Житко Андрія Олександровича «Соціально-політичний феномен популізму: інформаційно-безпековий аспект» рекомендується до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з спеціальності 052 Політологія.

Результати відкритого голосування присутніх на семінарі: рішення прийнято одноголосно.

Головуюча на засіданні фахового семінару:

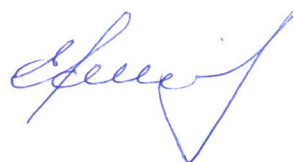
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології,
соціології і культурології
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Г.М. Куц

Рецензенти:

доктор юридичних наук, професор
завідувачка кафедри цивільно-правових
дисциплін і трудового права
імені проф. О.І. Процевського,
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

О.В. Москаленко

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри політології,
соціології і культурології
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Н.Г. Білоцерківська

Секретар засідання:

кандидат політичних наук,
викладач кафедри політології,
соціології і культурології
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Т.П. Савельєва

